

Eesti Postimees.

Toimetusk. kontor ja trükitööde
 Niguliste uul. (по Липовой
 ул.) nr. 13.

Aadressi kirjadele:

В редакцию газ. „Еesti Posti-
 mees“, Ревель — „Eesti Posti-
 mehe“ toimetusele Tallinnas.

Telegrammi aadress:
 БУМТ — РЕВЕЛЬ.

Nädalileht maa- ja linnarahwale.
 39. aastakäik.

Kuulutuste nonpareille-riba maksab kuulutuste külgele 5 kop., juhikirjade ees 15 kop. Kuulutuste wastuwõtmine neljapäewa hommikul ilmuma numbri jaoks kuni kesknädal hommiku kell 11-ni.

Tellimiste ja kuulutuste wastuwõtjaks nimed avaldatakse aeg ajalt kuulutuste hulgast.

„Eesti Postimees“ maksab ühes „Sõdade sõnede“, „Mistlõnilehe“ ja „Põllutöö ja teaduste eralisaga“:

postiga:	ilma postita:
1. 1. 1.	1. 1. 1.
aast. 3. —	aast. 2. 50
3/4 „ 2. 45	3/4 „ 1. 90
1/2 „ 1. 60	1/2 „ 1. 25
1/4 „ — 85	1/4 „ — 65
kuis — 30	kuis — 25
Mäljamaale 8 rubl. 50 kop. aastas.	

Kirjatu numbri hind 6 kop.

Täielisemat haridust on rahwale waja.

-s. Sagebastei on nende suurt kaebust kuulda, kelledele kare saatust on osaks andnud rahwafoolis ainult algusõpetust saada, et nende haridus liiga puuduline tarwiduste ja ülesannete kohta olla, mis praeguse aja tegew elu inimeselt nõuab. On ju alguskooli eeskawa mõimalikult kitsas ja ei suuda sellepärast maal ega linnas praeguse aja nõudmist täita. Noorel inimesel, kes olgugi kõige paremate tunnistustega alguskooli lõpetas ja pärast mõnda ametit eht äri õpib, on täielisema hariduse puudusel raske elus edasi saada. Ta peab harilikult lihtsa töo juurde jääma või kudagi oma haridust täiendada püüdma. Seda puudust ei ole mitte ainult meie juures märgata, juba tuntakse rohkesti ka Wenemaa siseriikses kubermangudes. Paljud pühapäewa koolid Wjatka ja teistes kubermangudes on kubinal õpikimulisti noori inimesi täis. Garkowis on mõned kogukonnad iseäralisi summasid talupoja laste edasiharimiseks määranud. Niisama on mõned semstwo iseäralisi kapitalistid samaks otstarbeks lubanud. Saratowi semstwo on Wene rahwa 40. aastase priisklasimise päewa mälestuseks, mida 19. webr. igal pool Wenemaal elawa osawõtmisega pühitseti, 10,000 rublalise abiraha ajutanud, mille protsendid neile talupoegade lastele toetuseks makstakse, kes mõnes leikimises koolis eht kõrgemas õpeasutuses käiwad. Need ja sarnased otsused näitawad selgesti, et rahwa seas täielisema hariduse tarwisolemist ära tuntakse.

Wjaleht „Rusl. Wedom.“ annab siin nõuu, laiemat ja täielisemat eeskawaga rahwafoolisid asutada. Siin olla puudulised kooli-seadused talistuseks, need lubada ainult teatamat liiki alguskoolisid asutada, kuna kohalised tarwitused tähelepanemata peawad jääma. Mõningaid teisi, nagu näituseks nõndanimetatud ministriumi koolisid, ei antawat kogufondade oma hoole alla, see olla neile koolidele aga ainult lahjaks. Ilma tegema abita kogufondade poolt ei võida need õpeasutused halja olla pädle jõuda. Ühe- ja kaheklassilised ministriumi koolid, mida 30 aasta eest „eestujuliseks“ arwatud, ei olla nende päälle pandud lootusi täitnud. Mõnda tunnistada Smolenski, Saratowi ja Jaroslami kubermangude semstwo nende koolide üle, et nad rahwa usaldust ei jõudwat võita ja nende tegewus mingi asja poolest teiste rahwafoolide tõhust lahku ei minna. Semstwo olla sellepärast palunud, et need koolid semstwo koolide nõuafogu hoole alla antaks, kes nende laiendamise eest muret peaks, nii et nad praeguse aja tarwidust ja nõudmist suudaksid täita. Mõnda ei olda siis sisemisteigi kubermangudes ministriumi koolidega rahul, kuna meie juures mõnelt poolt nende päälle kõige paremad täiuse-lootused arwati panna võiwat.

Selle asja üle rääkides joovitab „Wast. Wostin.“ kui kõige lihtsamat ja enimini kättesaadawamat abinõu, kui tarwilise lubaga pühapäewa-koolisid lastutaks käima panna. Muudugi oleks see ajutine abinõu, mis kõiki nõudmist joovitawalt täita ei suudaks. Teine

samm aga oleks täiendatud eeskavaga rahva-
koolide eest hoolitsemine. Siin võida nõuu ja
jõuga mõnesugused seltsid valdadele abiks
minna. Et hää ja kindla tahtmise juures kõit
võimalik on, näidata Wana Peabalgla kihil-
fond oma kõrgema kihelkonna-kooliga. Selle
täielisema õpeasutuse tulu olla ka laugematele
ringfondadele tuttaw. Täielisema hariduse
tarwistust tunneb niihästi maa- kui linnarahwas.
Jäma sellela on meie noortel meestel kõit teed
finni. Nõnda lõpetas hiljuti üks ministeriumi
kooli kaswandik oma õppimise kõige paremate
tunnistustega ühe siinse kunstabiiku juures
ja soovis aednik teha hää meelega oma äri-
juhatajaks määrata, aga see ei olnud võimalik,
sest et noormees Sassa teelt ei mõistnud ja
üleüldise hariduse puudusel ka kirjawahetuses
õpawajeta oli. See on aga juureks õnnetuselks,
niihästi noorele mehele enesele, kui tema omakse-
tele ja tervele rahwale. Mõtelgu meie walla-
ja linnawalitsused oma ülesande pääle —
oma liikmete walimise ja ainelise hää käeläigu
eest hoolitseb — laiemas mõttes. See on
nende kõrgem, kõlblihem ülesanne. Kui
nooresoo haridust edendatakse ja tõstetakse, siis
tõstetakse seega terve rahwa hää käeläiku ja
seatakse ta kindla aluse pääle.

Nagu teada, töötatakse praegu walitsuse
ringfondades koolide parandamise küsimuse kallal.
Nõnda teatakse, et linnade 1-klassiliste algus-
koolide eeskawa uute keeltega täiendatamat ja
et looduse õpetust ja kirjaliste teaduste tundide
arwu rohendatamat. Selle juures mõeldawat
ka alguskoolide õpe-eeskawa laiendada. Kui
igal pool õpe-eeskawa laiendamist tarwiliseks
peetakse, siis on seda meie juures kõige päält
tungimalt waja. Meie kodumaa elu oma
paljude keeltega nõuab igalt ühelt, kes tegewa
elu laiemasse toimetusesse astub, et ta siinseid
keeli mõistaks ja et tal oma jagu üleüldist
haridust oleks. On see tõsi, et koolid noori
inimesi elu jaoks ette peawad walmistama, siis
võime jeda ka oma koolidelt nõuda. Praeguses
olekus nad seda täielikult ei juuda. Sellepärast
on waja nende eeskawa täiendada ja aegasti
selle üle nõuu pidama hakata, kudas jeda kõige
paremini ja õigemini võimalik oleks korra
jaata.

„Rusjalka“ mälestusjammaks.

Septembrikuul 7. päewal 1893; nõnda siis
ühelja aasta eest, sõitis suurtüliwäe õpelae-
wastiku soomuslaew „Rusjalka“ Tallinna jaha-
maist wälja, et Aroonliana minna. Tema pääl
oli kommander, 11 ohwitseri ja 165 merewäe
soldatit. Merel mässas maru, soomuslaew
läks Soome lahes põhja ja laened katkivad

toleda laewaõnnetusel jäljedgi finni. Mis
„Rusjalka“ lael olemad meremehed oma elu
wiimastel filmapilkudel tundnud, mis nad
kannatanud, misjugu nende ots olnud, jeda
meie ei tea. Kõik katsed teada saada, kuhu
kohta „Rusjalka“ kadus, jäiwad tagajärjeta ja
laewa ning tema meeste saatust on praegugi
weel paksu pimeduse katte all.

7. sept. 1899. aastal tõusis Siimeoni kirikus
peetud hingepalweel osawõtjate keskel mõie,
„Rusjalka“ pääl hukkasaanud meremeeleste mäles-
tuselks mälestusjammast üles seada. Tallinna
jadama kommander, kontr-admiral P. N. Wulff,
pani plaani mereministrile ette ja palus teda,
kui plaan temale meeldib, sellekohast palwet
Keisri Majesteedi ette kanda, et luba antaks
terwese riigis selle hääks andeid koguda. Mäles-
tusjammast mõeldi Tallinnasse Kadrintali kõr-
wale mere äärde üles seada, kuhu kadunud
meremeeleste wiimane waade jadamaist lahtudes
langenud.

Januarikuul 1900 sai P. N. Wulff mere-
wäe päästaabist teatuse, et korjamine kõige
kõrgemalt poolt lubatud ja et tema oma juba-
tusel annete korjamise jaoks komitee asutaks.
Sellejama aasta aprillikuul awas komitee oma
tegemuse ja komitee esimesel koosolekul annetati
esimesed anded. Aastal 1901 tegi kontr-admiral
Wulff samba plaani walmis. Komitee otsuse
järele kutsus ta kujurauja A. J. Adamsoni
omale appi ja see walmistas ühe kuu jookkul
mudeli, mis kōikidele meeldis. Maikuu algul
tunnistas mereministerium ja 12. mail Keiserlik
kõrgus Suurwõrjt kindraladmiral Mefsei Mef-
sandrowitsh mälestusjambaplaani hääks ja ütles,
et üks päewapilt mudelist Keisri Majesteedile
ette wõidakse panna. 11. juulil 1901 oli P. N.
Wulffil õnn plaani Keisri Majesteedile ette
panna ja Keisri Majesteet kinnitas nii häästi
plaani kui ka seijutoha, kuhu mälestusjammaks
tuli asutada.

Seeford oli komitee kassas ju umbes
20,000 rubla ja komitee armas wõimalikult,
plaani täide saatma hakata. Brongsiagude
walmistamine anti 9000 rbl. eest M o r a n i
äri kätte Peterburis, raudkuiwajagu 20,000 rubla
eest „Granitti“ seltsi kätte Soomes. Aluse
lubas Tallinna linna 1. gildi kaupmees Chr.
Roter mann oma kulul walmis teha
lasta. Terve töö ehitajaks kutsuti arhitekt
T a m m, kellele 2000 rubla maksti. Kõik
niferdusjõd ja terve plaani täideaatmise üle
walwamine kunstiliselt küljest anti 10,000 rubla
eest kunstnik A d a m s o n i kätte. Et sammast
tuletornide juhtjoone pääle ja Kadrintali lõssi
eest tulewa puistee otja kohale ehitada taheti,
siis tuli kaupmehel Pfaffi käest weel tükk maad
osta, mille eest 1500 rubla maksti, ja sel kombel

mõidi sambale 1901. aasta juulikuul alus panna, kuna pidulil alusepanemine 7. sept. 1901 oli.

Tänavune hiline lewade taktistas Soomeft raudkiwide toomist, mis alles maikuul sja jõudiswad ja kohe üles seati. 20. juulil seati brongsiist ingliskuju üles. 23. juulil auustasidwad mälestusejammasi oma waatamisega Keisri Majesteeti ja Suurwõrft kindraladmiral. Selle järele rutati töõga, et jammas 7. sept. awada mõidak. Nüüd on mälestusejammas walmis ja 7. sept. awati ta pidulikult. (Selle kohta leiab lugeja uuemale sõnumite alt kirjelduse.)

Sammas seisab umbes 2 silda kõrgel alusel, mis kaljude moodi wälja on nikerdatud. Kaljude wahelt paistawad laewa osad siina: ees luewa nina tumehallist raudkiwist ja tagast wiib lai punaseft raudkiwist tehtud trepp ühest kiwist wälja raiutud samba ümber olewale plattformile. Platfõormi päält ulatab 4 silda kõrge sammas, mis punaseft raudkiwist wälja raiutud, üles taewa poole ja tema tippu ehk ligi tats silda kõrge ingliskuju, kel rist paremas käes on, nagu tahaks ta õnnetute tundmata hana pääle lehitada, et jeda õnnistada.

Samba ülemise jao merepoolisel küljel seisab kivi sisse raiutud kapis kullatud rist ja samba tagumisel küljel „Rusalka“ reljef-pilt ning selle all brongsiist pürg. Samba külgedel seisab kullatud kiri; eesküljel teatus, kes 7. sept. 1893 „Rusalka“ lael wiibisidwad, taga küljel „Rusalka“ pilt. Paremal küljel: „Kututud Keisri Majesteedi Nikolai II. õnnelikult walitsuse ajal 1902 kõige kõrgema lubaga termes riigis toimepandud korjanduse waral.“ Pähemal küljel: „Wenelased ei unusta oma wägilasemeelset fannatajaid.“ Pärja paeltel, pähemal pool „Tallinn 1899—1902.“ paremal pool „Sõprade ja seltsimeeste poolt.“ Aluse pääl seisab platfõorm, mille ümber kaljude tipul suurtükid ja ankrud seisawad, mida ahelad ühendawad. Mälestusejamba ümber all on läbi mõõta 14 silda lai platfõorm, mis niitewärwiliistest raudkiwidest kompassi kujul kõlku seatud, ja selle ümber seisab neli laternapõsti, igal põstil 5 laternat, ja nende wahel 16 malmist põsti, mis kõik üksteisega ahelatega ühendatud on. Tulewal aastal tahetakse samba ümber lilleaeda asutada ja ajajooksul peab ingli käes olew rist elektri walgustuse saama. Sammas maksab ühtekõlku 67,159 rubla, millest 61,000 rubla korjanduse läbi on sisse tulnud.

Politika ringwaatus ja wäljamaa sõnumid.

Saksamaalt. Printsejs Alice Inglise-
maalt, Albany hertsoginna tütar ja Koburg-

Gotha hertsog Eduardi õde, wiibib ju kauemat aega Saksia keisrikõjas. Kui printsejs oma emaga Potsdamis wiibib, sõidab ta peaaegu iga päew uude palessse, kui keisripaar sjaal on. Sjeëranis suurt armastust awaldab tema wastu keisrinna. Üleminewal pühapäewal käis keisrinna nende juures ja wiibis sjaal laua aega. Potsdamis jutustatakse, et printsejs Alice kroonprintsi mõrsjaks olla määratud.

Hollandimaalt. Transwaali endine riigisekretär Reij, kes, nagu Chamberlaini Buri kindralitele konverentsil tähendas, oma wabameelsete awalduste pärast, mis ta Inglise-maa oleku kohta ilmutas, Lõuna-Afrikasse tagasi minna ei tohi, on „Frank. Btg.“ toimetajale seletanud, et ta sõnu, mis temale suhu pandud, mitte ei olla tarwitanud. Muud on ta jälle õige wabameelset sõnu awaldanud:

„Mina ütlesin oma sõpradele, et ma ial Inglise-maaga rahu ei tee, niikaua kui ülelohus edasi kestab. Minul ei ole Inglise-maa wastu midagi; ma mõistan ainult Chamberlaini politika, tema waled ja need hulla, kes tema sabarakud on. Antagu meie meie maa tagasi ja ma tahan inglaste wennaks saada. Minul on paljude Inglise politika ja sõjapidamise korduste tunnistused käes ja mõin siis ta järele mõelda, mis parem on: waitida ja rahul olla, wõi tõtt ütelda. Kindralid ja saatkond on esimese walinud, mina wiimase, ja sellepärast olen ma nendest lahkunud. Nad on minu sõpradeks edasi jäänud ja mina nende sõbraks, aga nad ei küsi minult enam nõuu ja ma ei tahagi, et minult jeda küsitaks. Mina seisan praegu üsna üksi; ma ei ole mitte enam oma maa elanik, sest et ma ennaft Inglise walitsuse alla ei heida: kuda mõib siis Chamberlain teija selle eest wastutama panna, mis mina teen?“ — Reij läheb lähemal ajal New-Yorki, kus ta kõnesid tahab pidada.

Norramaal. Põhjanaba reisija Swerdrup on 6. septembril nelja-aastase äraolemise järele aurulaewa „Frami“ lael Christianiasse tagasi jõudnud.

Daanimaalt teatatakse, et Inglise kuninganna septembriluu lõpul Kopenhagenisse sõita, kuhu sellets ajaks wana kuninga teisiigi sugulast tulla.

Belgiast telegraphmeeritakse „Fig. Rundschau“, et Buride kindralid Europas mitte reisiid ette ei wõtawat, sest mitmed riigiwalitsused olla seletanud, et nad Inglise-waenulisi meeleawaldusi ei sallimat. Buride meeleolu olla rõhutatud. Minus lootus olla neil kuningas Edwardi pääl. Loodetakse, et kuningas neile rahulolewale seletuse laasa annab, kui nad

Europast lahkuwad ja Lõuna-Afrikasse tagasi lähewad.

Belgia kuninganna Maria Henriette on 6. sept. kell 7 50 min. õhtul Spa's ära surinud. Surm on üsna ootamatalt tulnud, sest weel kümme minutit enne oli kuninganna teenijatele käskusid andnud. Jhuarst ja pihitaja kutsuti ja kuningale, kes Sichenis (Pyrenäi mägestikus) wiibis, anti asjalugu kohe teada. Sein on Belgias suur, sest et wiimasel pöewadel kuninganna paranemist loodeti. Maria Henriette sündis 11. aug. 1836 Austria printsessina ja sai seega 66 aastat wanaks. Leopold II. abikaasa oli ta 1853. aastast saadik, mil nad Brüsselis laulatati.

Inglismaalt. Chamberlain ja buride nõudmised. „Leipz. N. N.“ tõendawad, et Chamberlain buride nõudmiste tagasilükkamise läbi Lõuna-Afrika tulewiku kaalu pääle panna: „Mutlugi, mehest, kes lord Birminghamis lihtne kaupmees oli, peetakse praegu rahwa keskel suurt lugu. Ta on wõtjaks jäänud mõtluses, mille jaoks ta imestamise wäärt terawal pilgul õige filmapilgu walis ja mis ta lõpule wiis, ka kui terwerida weriseid kaotusi kõige raskemaid ohwrid nõudis, mille juures ta oma nime ja Inglise auru, inimuse ja õigluse mõiste kaalu pääle pani. Need on tõe poolest teatava suuruse märgid.“

Aga mitte siit ei tule riigimehe suurust otsida, mitte mõidetute nimekirjas ei seisa riigimehe suurus, waid selles, kuida ta mõidetud maad oskab alles hoida ja selle eest hoolt kanda mõistab, et mõidetud rahul on ja suure tehaga üheski liitunud. Kui aastal 1865. jaaud mõitute järele sõjawäerakond Saffeni külge liitumist nõudis ja suuri maatükkiid ta Austria kandest ihaldas, hakkas Bismarck nutma: Mitte olemis, waid tulewik annab suurele riigimehele õige mõõdupuu tegudeks; sõjas walmistab ta rahu ette ja kujutab rahu rahwuslike nõuete järele. Mõidetut seltsimeheks ja allahoidetut sõbraks teha, on tarkuse märk; mõõk, mis haawab lüü, peab nad ka parandama. Chamberlaini olek lubab ainult üht tähendust aimata: Ta ei taha mõidetute meelelihedust kaduma minna lasta, et wägiwalla poliitika jaoks ruumi alles hoida. Wõib olla, ehk annab tagajärg temale õiguse, wõib olla, ehk juudab ta Lõuna-Afrikas kõik endise elu-elu ära lammutada ja sinna surmarahu külmata. Kuib meie kahtleme selle juures. Sest weel ial ei ole ajalugu niisugusele ettewõttele õigust andnud ja isegi Philipp II. määratu wõimus ei suutnud Hollandimaad julafepõlweks hoida. Walewande põhjal ei kaswa õnne. Ja walewandujaks on Inglise-

maa saanud, kuna ta auusõna, mis Ritchenery ja Milner andsid, siledalt tähelepanemata jättis ja kõik lepingud ühefülgjelt katki rebis. Onnistust niisugusel ettemõttel ei ole.“

Roussimaalt. Röst-Roussimaal walitseb lewipuu. Jahu ja wiljatagawara on mitmes kohas otsas. Waesemad ja wäiksemad kohapidajad on sunnitud rufist poolwalmilt lõikama ja seda wihmaste ilmade pärast ajjus kuwatama, et aga mõne mõõdukese weestile saakswad wiia. Ka rikkamatel põllumeestel, kes kaupmeeste käest jahu wõikswad osta, ei ole parem lugu, sest et jahu kufagilt raha eestgi saada ei ole. Nad reifswad ümber, kirjutawad ja telegrahweeriwad wiljakauplejatele jne.; kuid kufagilt pole jahu saada. Ja on sellegil jahu weel ladus, siis ei tea ta, kui kallist hindu ta selle eest peab mõtma. Kurb lugu on, et efitofa parandust weel loota ei ole, sest wihmasajud teewad wiljaforistamise wõimataks ja wili hakkab põllul ju mädanema. Winewal aastal oli selle ajaga ju kõik wili kofku pandud.

Lürgimaalt. Albanlaste päälil Jsa Woljesine, kes albanlaste wastupanekut Mitrowitsasse ajutatawa Wene konsuladi awamise wastu juhatab ja nüüdgi weel juhatab, sai jultaniist kaju, Konstantinopoli tulla; tema ei taha aga jultani kasku mitte kuulda wõtta, waid walmistab ennaft ka Lürgi sõjawäe kallalekippumise wastu. Sest kogus ta umbes 2000 albanlast oma ümber ja tegi omast majast Woljetina külas kindluse, kuhu ta hulga pässi-moona ja toitu tagawaraks wedas. Oma haremi wiis ta Wafa küllasse, Jpeli ligidale. Ta ahwardab ilka weel, et ta Wene konsuli ära tapab, niipea kui see Mitrowitsasse tuleb.

Pähja-Amerika. Sütetaewanduste töölised tõrguwad tööd tegemast. Tõrkumine on ju 19 nädalit kestnud. Kaewanduste omanikkude kahju on siamaani ju 43,200,000 dollarit suur, tööliste eneste kahju 24 miljoni dollarit. Raudteede, kaupmeeste ja teiste kahju, kes selle tõrkumise all ka kannatamad, arwatakse 44,820,000 dollari pääle. Smaaspäewal hakatiwad töölised mõnes kaewanduses jälle tööle.

Lõuna-Afrikast teatatakse, et jädal uus suur kullafoon olla üles leitud. Kullafoon seista Baali jõe ligidal ja olla 32 kilomeetrit pikk. Kaewamine ei olla sugugi tälikas ega raske. Postiühendus Lõuna-Afrika ja Europa wahel on nüüd jälle korras ja ajalehed ja kirjad käiwad jälle korralikult nagu ennegi. Sõjaseadus on Kapimaal ära lõpetatud.

Australiaft. Melbournist kirjutatakse: Augusti-kuu eimestel päewadel tõi sõjalaew „Drayton Grange“ 2000 Australia sõdalit Lõuna-Afrikast tagasi. Arstiteadlike ohwitseri ametlik aruanne

pakub kohutamat pilti terwisolulistest eba-
kommetest, mis laewas on walitfenud. Rahwas
ja ajalehed süüdistawad selle eest ägedasti
kõige päält Inglise sõjawäe walitjast Lõuna-
Afrikas, kes tõepoolest ergulise rutuga Austra-
lia sõjameestest näib lahti jaada tahtnud
olewat ja wististi ühes Schilleriga on mõtel-
nud: „Ori on oma kohuse täitnud, ori võib
minna.“ Veel ägedamad on etteheited
terwiseameti wastu *Libanys* (ladamalinna
Lääne-Austraalia rannas), kuhu see laew tuli.
Siin ei wõetud kõige raskemaid haigeid lae-
walt mitte wastu, wõeldes, et haigemaja täis
olla, ja selle tagajärjel suri wiis meest merel
Melbourni sõites. 4 meest suriwad siin kohe
pärast maale tulekut. Ka Uuest Meremaalt
tuleb sarnaste sõjawäe wõtamise laewade üle
kaebusi. Igal pool walitseb erutatud meeleolu;
et solbatitele, kes oma elu kaalu päale pannes
Inglisemaad Lõuna-Afrikas äitama läksiwad,
näib tänu ajemel niisugust palka on makstud.

Omalta maalt.

Üleüldised teated.

* Tallinnast. Gestimaa kuberner on mine-
wal nädalil Haapsalust Tallinnasse tagasi
jõudnud.

— * Mereministeriumi juhataja,
kindraladjutant admiral P. P. Tõrtow, ja
merewäe päästaabi ülem, abiadmiral Avelan,
jõudsiwad reedel ristleja „Swetlana“ pääl
Tallinnasse „Rusalka“ mälestusjamba awa-
misepidule. Pärast Jumalateenistust Siimeoni
kirikus oli kell 2 l. „Swetlana“ pääl einewõt-
mine, millest ka Gestimaa kuberner kammer-
herra A. W. Bellegarde, sadamakommander
kontr-admiral P. N. Wulff jne. osa wõtma
oliwad kutsutud. Öhtul kell 6 oli sadama-
kommanderi kontr-admirali Wulfi juures lõu-
nasoöl.

— * Linna wolikogu koosolekul 4.
skp. harutati kohaliste ajalehtede teatel kõige
päält kubeneri ettepanekut, linna juukselõika-
mise ja habemeajamise töökodade jaoks sundus-
list terwishoitu eestirju maksuma panna. Woli-
kogu otsustas sellekohast eestirjade projekti uue
kommissiooni läte veel korrats läbi waadata
anda. Kommissiooni waliti: juhatajaks linna-
nõunik Erbe, liikmeteks Beljagin, Dr. Weiss,
Galler ja Demin. Ühtlasi võib komisstion eel-
plaani harutamisele asjatundjaid arstijd ja
eeltähen datud äride pidajaid nõuaks kutsuda.

2. Koosolek wõtab mõned muudatused
wastu, mis Gestimaa kubeneri herra poolt

tapamaja kommissiooni praeguse seadluse kohta
on soovitatud.

3. Trahterimaksu asjus teeb koosolek otu-
seks: a) tulewal 1903. aastal kõigi joogikoh-
tade poolt Tallinnas kokku 21,000 rubla trah-
terimaksu wõtta. Sellest summast langeb 19,200
rubla joowastamata jookidega kauplemata asu-
tuste pääle, kuna ülejäänud 1800 rubla teiste
joogikohdade pääle ära jaotatakse; b) joomas-
tamata jookidega kauplemad kohad tulewad ala-
mal seiswatesse järeldesse ära jagada, mis
juures kindlaks tehtakse, kui suur kõige suurem
ja kõige vähem maks üksikute joogikohdade eest
ühes ja teises järgus olla võib; selle järele
peawad iga järgu joogikohad oma wahel selle
maksusumma, mis nimetatud järgu pääle on
arwatud, ära jagama.

I. järku läiwad trahteri-asutused, millel
õigus on üksikute joogikohade müüa, ka monopoli-
wiina lahtiselt ja kinniselt, ilma mingi litsen-
duseta. Üleüldine maksusumma on 3100
rubla; kõige suurem maks üksiku asutuse kohta
— 1000 rubla, kõige väiksem — 600 rubla.

II. järgus on trahteri-asutused, millel luba
on kõiki joogikohade igasuguses rohuses müüa, mis
aga kohustatud on monopoli-wiina ka kinnis-
tes nõudes müüma. Kogu maksusumma selle
järgu jaoks on 4000 rubla; üksikule kõige kõr-
gem maks — 1500 rubla, kõige madalam —
400 rubla.

III. järku all on trahteri-asutused, mis kõiki
joogikohade, pääle monopoli-wiina, müüa wõiwad,
ning need asutused, mis ka monopoli-wiina,
leid ainult kinniste pudelitega, müüwad. Kogu
maksusumma on 3350 rubla; kõige suurem
maks üksikule on 400, kõige vähem 199 rubla.

IV. järku läiwad klubide ja seltside puhwe-
tid. Üleüldine summa — 5750 rubla; üksiku-
tele kõige suurem maks — 800 rubl., kõige
vähem — 350 rubl.

V. Raudtee-puhwetid. Üleüldine summa —
3000 rubl., kõige suurem — 2000, kõige vähem
— 500 rubl.

c) Selle summa, mis linna wolikogu koos-
olek iga järgu jaoks määranud, peawad nime-
tatud järgu müügikohdade omanikud ühisel
koosolekul ära jaotama.

d) Joogikohad peawad oma trahterimaksu
poole aasta kaupa ette maksuma, mille juures
kõige hiljemateks maksuminutideks 2. januar
ja 1. juuli on.

4. III. linna-alguskooli õpetajale Dierikule
lubas wolikogu ta 25-aastase hoolsa töötamise
eest tänutähjeks 200 rubla auupalka.

5. Wolikogu teeb otsuseks, et koormatega
ja tõldadega üle uue raud-põõrdsiila Uue-Hol-
landi uulitsal ainult sammu käia võib. See

otjus hakkab kaks nädalat pääle „Rubermangu Ajalehes“ avaldamist maksma.

6. Politseimeistri ettepanek, endisele linna- wahile Jüri Silbergiile abiraha anda, jäetakse tähelepanemata.

7. Komisjoni-komisjoni ettepanekul teeb koosolek otsuseks: 1. linnaameti aruannet 1901. a. kohta finnitada ja 2. kõik linnaameti ja mitmesuguste komisjonide sellekohased tööd lõpetatult tunnistada.

8. Söömapoodide, theemajade jne. kohta finnitab koosolek eeskirjad, mille järele nime- tatud kohtades antava toidu korraspidamise ja puhtuse üle tuleb walwata.

9. Koosolek otsustas kooliõpetajale D. Thomsonile ligema kolme aasta jooksul algus- kooli asutamiseks ja ülewõlpidamiseks iga aasta 500 rbl. abiraha anda, ning teeb linnaametile kohuseks, seda summa tulewase aasta eelar- wesse üles panna.

10. Linna III. hobuste jaoskonna eestseisja abiks waliti linnawolinik Törnbaum.

11. Rahgehobuse woorimeeste poolt antud palwe asjus, et nende sõidutakki muudetaks, waliti komisjoni, kelle kätte see asi harutada anti. Komisjoni waliti: esimeheks linnanduu- nik Daugull, liikmeteks: Rüdtern, L. parun Rosen, Hahn, Engelberg, Haller ja Eichen.

12. Endise linnawahi Jaan Melikowi palwe, ühefordse abiraha pärast, lükatakse tagasi.

— * Gestiina kuberneril poolt on luba saanud: Jüri Jaanikann Tal- linnas oma kaupluse juurde Suures Koosen- kranzi uul. nr. 10. jaoskonda Wene, Gesti ja Sassa teeli raamatute müümiseks jisse seada; Arnold Kreuzmann Tallinnas, Jaks- pargi uul. nr. 19, kivitrukikoda asutada; Jakob Bloompuu Tallinnas, Suurel Karja uul. nr. 7, raamatukauplust awada; Siim Tammeveski Hiiuma saarel päewa- pilwikoda asutada.

— 2. Narwast. Wargad tipuwad meie linnas kui ka ümbruses kaunis liiali minema. Si lähe päewa ega ööd mööda, kui siin ehk jään jälle nende tegudest midagi kuulda ei ole. Mõne päewa eest on telmid raudtee teise klassi wagonis ühe kroonuametrniku taskust 3000 rubla ümber fularaha ära näpanud, pääle selle maksalast kolm tühja piimaantrut ja wankri. Need mehed on aga Krenholmi turul lõõga langenud ja pidid oma tööd, mis õigel tegiwad, päewaajal kordama, see on — pidi- wad wankri ja tühjad antrud ise ahistest finni wõttes tagasi tasstima. Pääle selle on nad mitmesse kohta linnas jisse tunginud.

* Merelülast. Nagu meile lahkesti teata-

tas, on Merelüla. ajutine posti- ja telegraphi kontor 10. septembrist jaadid jälle finni.

* Tartust. Häbemata wargus on Tartus minewal kefnädalil uueturu uul. kuldsepp Hermannil kaupluses korda jaadetud. Üks noormees tuli poodi ja küsis kuldformuseid naha; kui temale lasti 70. formusega ette pandi, tabas ta lasti ühes formustega kätte, jooksis uksest välja ja lippas jõe poole. Taga- ajamine oli tagajärjeta, sest et kelmi jõe ääres kaks seltsimeest paadiga ootasiwad, kes ta tei- sele poole jõe wiisid, kuhu nad siis kõik üheskoos kadusid. Meljapäewal läks aga jaos- konna ülewaaatajal Alandil korda üht kelmi finni tabada, kel Hermannil kauplusest warastatud kuldformus sõrmes oli.

6. Rilingi-Nõmmes leidis töomes Mähtel Jüli mäge kaewades ühe jala sügawuselt maa- seest hõbedast, klaasist, kivist ja muust tundu- mata materjalist wana-aegseid laelahteid. Kuularahadel olid sangad küljes, külje pääl kulu ja aasta nummer 1556. Klaasist ja kivist ehted olid kuni farnased ümmargused — umbes toll risti läbi mööda jämedad. Klaas- ehteid filmade ette pannes andsid wäga ilu- said wikerkaari wärwifid. Wõltsi mõisaom. hr. v. Stryl ostis kõik leitud asjad W. Jüli käest omale.

* Mlaast. Haraldane wanaadus. Grebentshikowi waestemajas on nel päiwil üks mees ära furnud, kes 122 aastat wanaks oli saanud. Veel kaks aasta eest on ta õige kõbus olnud ja kõik omad talitused ise ära toimetanud.

Peterburist. II. sifemise 5% wõidulaenu — 1866 aast. — pileitite loojumisel, 2. septembril, tuli- wad kustutamisele järgmised jeriad, millel igalhel 50 piletit on:

42	3169	5866	9004	13077	17067
185	3235	5957	9109	13108	17093
189	3344	5986	9238	13203	17379
276	3380	6121	9246	13210	17476
297	3529	6123	9264	13281	17489
385	3531	6155	9265	13318	17589
456	3581	6227	9368	13335	17591
513	3595	6385	9582	13372	17690
575	3648	6537	9719	13508	17696
812	3699	6577	9737	13539	17835
899	3761	6590	9760	13560	17839
991	3777	6753	9778	13633	17845
1009	3822	6795	9783	13928	17906
1247	3868	6805	10202	14006	17960
1301	3919	6833	10271	14023	18004
1350	3925	6888	10540	14306	18040
1445	3985	6938	10589	14426	18086
1487	4087	6972	10661	14527	18117
1540	4159	7031	10673	14544	18241

1825	4243	7198	10837	14562	18257
1836	4277	7309	10913	14773	18345
1882	4340	7432	11049	15005	18456
2054	4377	7480	11277	15236	18513
2056	4431	7555	11577	15282	18535
2060	4467	7750	11688	15336	18982
2155	4727	7812	11757	15351	19080
2160	4826	7827	11788	15557	19119
2208	4831	7839	11829	15625	19280
2324	4833	7933	11854	15633	19399
2377	4845	7946	12068	15791	19411
2391	4874	8081	12124	16002	19435
2450	5062	8222	12218	16042	19445
2574	5074	8380	12522	16166	19741
2652	5129	8402	12582	16387	19885
2675	5196	8519	12692	16510	19914
2730	5244	8535	12708	16547	19964
2792	5413	8558	12821	16589	
2878	5547	8714	12831	16849	
3032	5558	8796	12848	16909	
3140	5842	8976	12886	16936	

Rosku 236 feriat 11. 800 piletiga 1.593,000 rubla väärtuses. Raha — 135 rubla pileti eest — maksialse 1. deiseimbriist päälle riigipanga jaoks fondades ja rentides välja.

* **Isarstojte Seltsust.** 28. aug. kiskus keiserliku perekonna 4. kütipataljoni pärast oleva karu enda lahti ja hakkas kasarmu õues tühje waate edasi ja tagasi meeretama. Mõned sõlbatid astusidwad õue, et seda waatemängu waadata. Nende juurde oli ka jepa Waski Raitshalowi kuueaastane poeg tulnud. Äkitselt lõpetas karu mängu ja tippus poisi kallale, kellest ta läppadega finni haaras. Poisi südantõhestawa karjumise päälle tormas üks julge sõlbat meikluis läinud looma kallale ja mõttis ta kõrwust finni, mille läbi ta poisi karu läest sai ära kiskuda. Wihane loom haaras sõlbati jalast hammastega finni. Sel filmapilgul kostis sõlbate hulgaft püssipauk ja karu langes jurnult maha. Poiss on raskesti, aga mitte elurardetawalt, haawatud. Sõlbati haaw pole kardetaw.

* **Woroshba, Garkowi tubermanguft.** Meljitud. Woroshba maakonna arst Dr. A. Klis-sento „kirjutab Garkowi kub. ajalehele“ järgmise teate: 25. augustil kutsuti mind Dotshenowka külasse talunaele Gubina juurde, kes maha saamas oli. Kui ma sinna jõudsin, oli üks laps ju ilma kunillise abita ilmale tulnud. Lähikatsumisel leidsin ma, et weel mitu last sündimata oli. Et sündimine loomulikult teel minna ei tahtnud, tarwitasin tangisid ja tõin esiti ühe ja siis weel kaks poisji ilmale. Kõik see lugu tuuris umbes 20 minutit. Kõik neli last — enne mind sündinud laps oli tütarlaps — on elus ja tsehmise suurusega. Ema olet

on väga rahulolewaw. Enne seda on Gubin kolm korda kassifud ilmale toonud.

* **Tsenstohowi.** Rahutused. 29. augustil on Tsenstohowi linnas järgmistel põhjustel rahutused olnud: Selle päewa hommikul tõusis turul ühe talunaele ja Juudi soofi kaupmehe wahel puuwilja ostmise juures tüli, mis peagi kaelufeks muutus, kus juures talunaele maha wiisati ja juudid teda peksiwad. Politsei juutis kaeluse lõpetada ja saatis wigastatud talunaele haigemajasse. Sõnum sündinud loo üle lagunes juure rutuga ja liialdatud kuful neisse linnajagudesse, kus tööliised elawad, ja kell 12 hakkas jalk tööliji mitmes linnajaoos juutide kauplusi ja majasid purustama, mõnes kohas koguni rüüstama. Politsei ei jõudnud rahutusi oma jõuga enam waigistada ja selle pärast kutsuti sõjawägi appi. Üks wäesalk, 30 meest suur, kes rahutuste salgale parajasti päälle juhtus, kui need üht juudi rohucauplust rüüstasiwad, mõeti kifaga ja sõimusõnadega wastu. Käsule, soofi ära minna, pani mäsajate jalk, umbes 500 isikut suur, wastu ja hakkas sõlbatid kwiidiga ja telliskiwitükkidega pilduma. Kui hoiatusi kuulda ei mõetud, lastis ohwitser püssid kätte wõtta ja salga päälle lasta, mille juures kaks inimest surma ja 6 haawata saiwad. Kell 10 õhtul oliwad rahutused lõpnud ja pole ennast mitte enam forranud.

* **Wakust teatatakse,** et jään ligidal Ruba linnas neil päiwil lund on sadanud.

* **Tashkentist.** 13.—20. augustini on termes Jda-Turkistanis sagebasti ja väga kõwa maawärsemist tuntud. Wäga wigastatud on Kaskgari linn, kus hull majasid ja kauplusi ära häwitatud on. Niisama on ka linna ümber külades palju majasid wigastatud ja häwitatud. Ka inimesi olla surma saanud.

* **Minussinskist.** K o l e p l a h w a t u s. Wladimiri wiinawabrikus oli ülewaaatus jelli Potapowi kätte usaldatud, kes wiinaasjandust õige wähe tundis. Ühel päewal kell 6 õhtul läksiwad mitu wiinawabriku ametnikku salga tööliste seltsis piirituse keldrisse, jään seiswat piirituse tagawara hulka ära määrada. Et Potapow pimebas näha ei wõinud, tõmbas ta tikuga tule üles. Selle läbi lõiwad keldris olewad gaasid, mida see ilm wõhkesti wälja kiskunud, äkitselt põlema ja kose plahwatus järgnes. Üks raudne aam lõhes ja tema pääl seiswad mehed wiisati kõrwale, kuna üks õnnetu sinna sisse kukkus; pärast leiti jään weel ainult ta põlenud fondid. Zeine lendas üles, kus juures tal pää ja kehaliikmed küljest ära kisti; kolmas wirutati põrandale, kuhu ta kolebasti wigastatult jäi. Wiinawabriku walitseja Bogdanow ruttas neile appi. Waewalt

oli ta viimati nimetatud mehe keldrist wälja tassida saanud, kui üks teine aam lõhes ja tulemere meel suuremaks tegi. Säär tuli Bogdanowile õnnetu mõte, piiritust, mis kolmandas aamiks oli ja weel mitte ei põlenud, päästa katkuda, mis tarwis ta 20 töömeest kutsus, kes piirituse keldrist ämbritega wälja pidiwad tassima. Suure rutuga hakkaswad need tööle, kus juures nad tulelardedawat wedelikku muidugi teada ka oma riiete päale walašwad. Korraga lõi tuli kahetsjale töömehele külge, kes üksteise ligidal seiswad, ja ainult mõned nendest saadi weel haakibega elawalt wälja kiskuda, teised suriwad tulefurma. 20,000 wedro piiritust põles ära.

* Wlagowessihsenskis on juulikuul, nagu nüüd alles kuulda, tolerarahutused olnud. „Amurskaja Gaseta“ teatab selle üle järgmist: 20. juulil, mil me selle linna Hiina walitsuse alt wabastamise aastapäewa mälestajime, oli kirikus Jumalateenistus, mis linna keskel seiswale platšile suure rahwahulga oli kottu kogunud; pärast Jumalateenistust lagunes rahwas kõrtšidesse ja õllepoobidesse, kus kõige uuema päewauudise — kolera kashwamise — üle juttu aeti, sest et praegu 26 inimest kolerasse haigeks oli jäänud, kellest 13 ära surmud. Selsamal päewal oli ka termisehoiu meestel palju tegemist, kuna nad haigeid ja surmuid wedaswad. Kell 6 pärast lõunat hakkaswad purjus inimesed kõrtšide ette kottu koguma ja haigemaja poole liituma. Iseäranis ärew meeleolu walitses 3. politsei jaoskonnas. Rahwahulgas rädgiti, linnast kogutawat purjus inimest ja wiidawat haigemajasse, elawaid maetawat maha jne. Rahwahulk kippus termisehoiu meeste kallale, nii et need põgenema pidiwad. Kolera haigemaja ette kogus suur rahwahulk, kes haigemaja ära häwitada ähwardas. Kui abikuberner ilmus, juutis ta ärewat hulka aegamööda waigistada ja lahtuma sundida. Aga kell 7 kogus rahwas sinna jällegi kottu, nii et sõjawägi neid laiali ajama pidi kutsutama. Alles suure tegemise järele läks see lorda. 21. juulil pandi kõik kõrtšid linnas kinni ja lähematel päewadel ei tulnud rahutust enam ette.

Kirik ja kool.

* Helsingist. Siitamaani oli Soome ülemkooliwalitsuses Rootsi keel ametlikuks keeleks. Nüüd, mil Yrjö-Koskinen ülemkooliwalitsuse direktoriks nimetati, on kooliwalitsus Soome keele ametlikuks keeleks tunnistanud.

* Atkarst, Saratowi kubermangust, teatas, et jääne maakonnawalitsus 50 r a h w a -

kooli on kinni panna käskinud, sest et wallad kooliõpetajatele palka ei tahta maksta ja ei olla maksnud. Wana wõla tasumiseks on neile kuni septembrikuu kesketele aega antud. Pääle selle on maakonnawalitsus käskinud, et nende koolide kooliõpetajatele augustikuust saadik enam palka wälja ei makstata. Atkarsti uulitsatel olla nüüd palju õnnetu kooliõpetajaid näha, kelledest mõned ju lahti olla lastud, sest et wallad maksusid mitte ei luba ära maksta. Teised, rikkamad wallad, hakkawat wana wõlga tasuma. Kus aga maksusid ära ei makstawat, jääb pandawat koolid selle kuu sees kinni ja jäetawat kooliõpetajad saatuse hoolde.

Teadus. Kunst. Seltsielu.

* Tallinnast. Juhime oma Tallinna lugejate tähelepanemist kontserdi pääle, mis preili Agathe Hermann pühapäewal 15. sept. „Estonia“ seltsi saalis herra Otto Hermann, herra M. Mathieseni, ühe soolokwarteti, herra Funke ja Estonia laulukoori lahtel kaastegewusel annab. Soowime kontserdile omalt poolt rohket osavõtmist.

5. Saardeist. Saarde Põllumeeste seltsil oli neljapäew 29. aug. Kilingi-Mõmme tuletoorjate seltsi aias esimene koosolek. Seltsi liikmeteks astuswad 35 isikut, kes sisseastumise raha, üks rubla, ära makswad. Presidendiks waliti hr. G. Witbaed ja abiks hr. M. Woort Kilingist. Kirjatoimetajaks hr. J. Wain Kilingist ja abiks hr. K. Talts Patist. Kassahoidjaks hr. Gerberson Kilingist ja abiks hr. J. Toodu Jäärjast. Nõukogu liikmeteks hr. J. Kirikal Jäärjast, G. Riin Patist, M. Olting ja J. Pedajas Wolwetist ja G. Meltšas Wana-Karistest. Seltsi pidulik koosolek peetakse 29. sept. ära. Soowime noorele seltsile rohkesti tööjõudu ja kindlat ühtmeelt!

Kaubandus ja majandus.

* Tallinnast. Balti kaubanduse ja tööstuse pangas on 28. mail s. a. ära peetud pääkoosolekul otjuseks tehtud aktsionäride uus sissemaks 361,950 rubla suuruses täidetud. Seega toimetab pank oma tegewust suurema jõuga edasi. Panga tegewus on: Sisi- ja wäljamaa wekslite ja iseteiste diskonterimine, wastuwõtmine ja wäljandmine. Laenuade andmine ja raha andmine panti pandud wäärtpaberite, konnoisjementide, kinnituse wolikirjade, kaubakirjade ja kaupade wastu. — Kupongide, wälja loositud ja kutsutatud wäärtpaberite wäljamaksimine; G a r -

Kõni põllupanga kuponigide kustutatud paberite väljamaksmine. Wäärtpaberite müükmine ja maksumõtmine. Konto-korrenbi ja sisei talitus. Raha intressi pääle maksumõtmine teatavaks tähtajaks. Wäärtpaberite alalhoidmiseks ja valitsemiseks maksumõtmine. Raubsete laekate väljastüürimine oma teras-kambriis. Wõidulaenu paberite kinnitamine. Panka tähtaja pääle antud raha eest maksab pank omal kulul 5 protsendilise kapitali-maksu ja margi rahad, nii et raha pank panijad oma intressid täiesti kätte saavad.

— * Täna wusel ilmad on hoopis kaeft läinud. Nagu meile mitmest poolt teatatakse, on külm suwewilja, mis alles roheline oli, ära näpistanud ja Piliistweres, isedranis Rõos, on 1. septembril lund sadanud. Eädjamas on laupäewa hommikul maa juba kowasti külmetanud olnud — hiline oder, kaer, nisu ja kartulipäälsed, ka oad ja erned, kõik on külma ohwriks langenud. Kurnad ja raskeid päewad on meie põllumeestel ees.

† Lääne-Wigulast. Taebila wallal, mis kroonu kaeft ostetud, on see suur wiga, et säälsed maad titjasteks ribadeks on mõõdetud. Jgal peremehel on 39 põldu, millede suurus ühte kofku 35 wakamaad on, nii et sääraсте põllulapiteste pääl wäga raske töötada on. Enne tahtnud kroonu maamõõtja säälseid maid suurematesse fruntisse ära jagada, aga walla rahwas olnud selle wastu. Nüüd oleks ta küll selle nõuu poolt, aga tema täidesaatmisel on mitmesugused talistused. Omal ajal, umbes 25 aasta eest tagasi, pakkus kroonu Taebila mõisa maid 13,000 rbl. eest müüa, pärast 18,000 rbl. eest ja ka weel kolmat forda selle sama hinna eest, aga waid ei wõtnud pakkumise wastu. Mõni tahtis selle mõisa maid pärastpoole küll weel oma nime pääle osta, aga kroonu neid siis enam ei müünud, waid finkis selle terve mõisa Dr. Hirschile. See raius efiteks mõisa maadelt hulga metsa maha ja müüs ta wiimaks siisgi weel 48,000 rbl. eest ära. Pärast, kui sinna enam midagi parata ei wõidud, oli Taebila rahwa kahetsus muidugi suur.

* Wiimimaalt. 15. septembrist saadik hakkawad järgmised posti- ja telegraphi-kontorid Wiimimaal Eesti jaoskonnas ka tempelmarksid ja tempelpaberit müüma: Oulimwere, Kilingi, Kihelkonna, Kuimastu, Orisaare, Jõgewa, Abja ja Käru. Hind on seesama, kui renteist ostes.

-h- Wiiljandimaalt. 8. septembril 1902. Põllumeestel on, ehk lõikusekuu küll lõppenud, alles tibe lõikuse kofkupanek, nõnda kudast seda praegused wiimased ilmad siamaani lubatiwad. Jsegi kõrgetel põldudel on wiljad, nagu odrad,

linad, mis hiljemalt külmatud, walmimata, kae-rad ja erned on kõigil pool haljad, wiimane õilmitses alles, kus ta õige lihaw kaswanud. Täna, 8. skp., hommiku näitas tr. klaas 1 tr. R. järele külma. Selle tagajärg on ju hommiku näha. Kõik õrnemad taimed on külm ära näpistanud, mis kätte punitunud. Põllul on kartuli lehed kõik närbumud ja wististi ei ole ta ka haljastele wiljadele häa. Warjulistes kohades oli jäätust näha. Wiiljand on niisama wõetud, kes külma kardawad. Rehepelsmift wiivitab ka wiim niisama kui heina tegemist. Wiimast tööd on põllumeestel weel õige rohkesti. Madalamad heinamaad, nagu sood, oja ja jõedäred on tegemata. Wiimjed wiimasaod täitfiwad jõgedes mett nii järsku, et palju heina, mis maha niidetud, ära wiis. Ruffid annawad tänawu leikmift saaki. Täna wust ruffist seemneks tarwitades on näha, et mõni oja ruffid mitte kaswanud ei ole. Silise küli pärafi on ruffi orased alles õige wäikesed. Madalatel põldudel on külli alles tegemata, sest wiimma on nii palju tulnud, et põllul mõnes kohas lausja wesi seisab.

-a. Wastfeliinast. Praegu, 1. sept., on weel mitmes paigas ruffipõldusid lõikamata, mille walmimist oodatakse, et seemet saada. Seda teewad lehwemad talupojad, kellel wana ruffi seemet pole ja seda ka kuskilt osta ei jõua, kuna seemneruffi ishetwert praegu 13—16 rubla maksab. Mitmed ostawad ka uut Wenemaa seemet ja küliwad sellega oma põldu, aga kartufega: kui wast sellestgi tulewa aasta ruffi lõikusele suurt lootust ei saa. Mõned on ka oma maa uut ruffi seemet külinud, seda näinud ka küll üles tulewat, pärast aga jälle ära kaduwat, musta mulda järele jättes. Ka annab uus ruffisaak wäga lehwasti wälja, waewalt tats ja kolm seemet läbistiftu; mõnes paigas saab waewalt seeme tagasi. Tõuuwilt on weel haljas kui sibul, kardelasse, et ta tänawu walmis ei saagi. Kartuli päälsed on ju ära lõpnud ja nad ise alt mädanema lõõnud. Arwatakse, et nad enne tõuu kofkupanemist ära peab forjama, muidu mädanewad nad hoopis ära.

a. Setumaalt. Et meie naabrid, setufesed, kaubitseja ja hangeldaja rahwas on, tuntakse ja teatakse juba õige laialt. Aga nende ei saa sest weel küll, et nad närudega, wanade kasutatega, wana raua ja malmi tükkidega sahferdawad, nad käiwad ka külast külasse, talust talusse, kõik folgad ja nurgad läbi, ostawad seapõrsaid üles ja weawad neid loormate kaupade „Wapfowwa“ (Pihkwasje), et ka nende päält midagi teenida. Talwisel ajal ostawad nad ropsi-mata linu kofku, mida nad kodu puhtaks teewad ja säält ka oma oja

kasu saamad. — Aga kauplemise himuline Setu rahvas pani monopoli tulekust saadik ka lähele, et wana wiina ja „helowaga“ (ätter) ka midagi wõtta wõib. Ja sellepärast ongi nüüd igas suuremas Setu külas oma kolm neli salaförst, kus wiina ja ättherit müüakse ning selle tumeda äri ajamisega ka palju teenitakse. 1. augustil läksin mina ühe Setu welega ühes Betserisse, kes mulle, ääriweeri mööda juttu ajades, ka seda kõneles, kuis temagi „küünla päewast saani seeni maani“ 13 puuda „helowat“ ära müünud, mis tema Riia lähedalt sugulastega ühes koos kodu toonud. Säär andnud nemad 14 rubla puudast, kuna kodus 23 kuni 25 rubla puud wälja müünud. Tema käest olla mitmed kolme ja nelja rubla eest ostnud, ja selle päält ka veel poole wõitnud. Setu weli lõpetas oma jutust: „Oh! midä tühja taa wiin ka ögö un, teda wala öks puol tuopi kõrraga sisse, looni ilma wäl mõrkama naks, a wot wanna helowat: ku tikk töösö wõtat, ni timniit olgt.“ Arwamise järele pidigi mees hää „helowat“ lõutsaja olema, sest mehise lõhis ja rõhis iga samm astumise juures kui mõni marjas siia, ehk ta küll veel 40 aastat enda wana üttes olewat.

-e- Kroonlinna. Meie Gesti kogudus sai inglaste käest kiriku oreli kingituseks. Inglastel oli oma kirik. Inglaste arw jäi nii wäikseks, et nad kiriku ära müüsid, oreli aga Gesti kogudusele kinkisid. Gesti kogudusel oli ju enne orel: nüüd on neil kaks. Praegu pandakse kingitud orelid kirikus üles. Paraku oldakse aga nendega kimbus: on nii kõrged, et ei mahu kirikusse. Sellepärast peetakse nõuu, kudas neid ümber ehitada lasta. Rahjaks ei ole siin pool oreli ehitajat. Meie kirikupalatsis peab küll Tallinnast wõi Tartust meistri kutsuma. Arwatakse hääks orelile ümberehitusel veel uusi registreid juurde lijada.

* Warsawist. Gesti juulik tööandja. Warsawi ligikal elab üks mõisaomanik, nimega Popel, kes iga töölise jaoks, kes tema juurde tööle tuleb, ühe hoiukassa raamatu wõtab, mille sisse ta iga nädali lõpul ühe 10-kopikalise hoiumargi kleepib. Need margid ostab ta ise oma raha eest ja saamad töölised selle raha omale siis kingituseks. Sedawiisi kogudes wõib igaal töölisel 30 aastase teenistuse järele 250 rubla (kõige protsentidega kokku) hoiukassas olla. Soowime, et meilegi tööandjad selle mehe eeskujule järele teeksid. Ja töölised ise, pangu nad iga nädal omaist palgast natuke kõrwale, siis on neil wanaduses ka ise natuke kapitali.

Toimetusele saadetud raamatud.

Sõjateadus. Samaa laitsjatele ja koolidele soowitanud **Aleksander Läde.** Op. 23. Jurjewis, 1902. Trükitud wäljaandja kuluga, 28 lehekülge, hind 15 kop.

Raswa-Jaak. Kuulus Eesti kult, tema imelikud jahilood ja juhtumised. Tõde ainetel algupäraltiselt kirjutanud A. Reinwald. Wiljandis, 1902. Trükitud A. Tõllasepa trükitöja kulu ja kirjatega. 56. lehekülge. Hind 15 kop.

Lasce lõbumängud. Seade lastele kodu ja kooli juures mängida. Kirjutanud J. Eiken. Tallinnas, 1902. Trükitud G. Pihlaga kuluga. 64 lehekülge, hind 15 kop.

M. Rüdigeri Tõlised jutustamised Lõuna-Afrikast. Gesti teelde G. Oras. Tallinnas, 1902. G. Pihlaga kulu. 112 lehekülge, hind 20 kop.

Ein-, Ost- und Eurländisches Privatrecht nach der Ausgabe von 1864 und der Fortsetzung von 1890. Herausgegeben von G. von Roeder, Vereidigten Rechtsanwalt. Jurjew (Dorpat). Commissions-Berlag von J. G. Krüger. 1902. 526+80 lehekülge. Hind 2. rbl.

Eduard Wilde. Wahtsa sõda. J. G. Wahtsiku kirjastus. Tallinnas 1902. 664 lehekülge. Hind tõwas köites 1 rbl. 20 kop.

Довозено цензурою. — Юрьевъ, 10. Сентября 1902.

Uuemad sõnumid.

Ärteühised teated.

* Tallinnast. „Rusjalka“ mälestuse- ja samba awamine. Laupäeval, 7. septembril, nõnda siis just 9 aastat pärast õnnetu laewa hukkamist, oli Kadrintali ääres mererannal kell 1/21 pidulik „Rusjalka“ mälestuse- ja samba awamine. Samba hommikul kogus mitme tuhande päälise rahwahulk samba ümbrusse, mille juurde sõjavägi oli üles seatud. Neidil seisiwad sõjalaewad „Mogutshi“, „Pompas“, „Selstan“ ja „Artelshitsi“ ja mõlemad pidule tulnud sõjaanulaewad „Svetlana“ ja „Asia.“ Enne kella 12 jõudisid kohaliste koolide kaswabitud oma kooliõpetajate seltsis samba juurde ja seadisid endid ritta. Kutsutud wõdraste jaoks ehitatud tell samba ees pakkus, niipalju kui ruum lubas, hääd warju ägedasti puhurva külma põhjatuule eest. Kell 12 jõudis sadamakommader kontr-admiral P. N. Wulff kohale, kes samba ehitamise nõuu üleswõtja ja tüdimata täidesaatja oli.

Tema järele ilmusid waimulikud mehed, Gesti-maa kuberner Bellegarde, abikuberner Dirin, kindralmajor Westmann, Gesti-maa riitlikogu päämees parun Dellingshausen, limapäa J. v. Suck, mälestuse- ja samba komitee liikmed, hukka saanud meremeeeste sugulased, kõrgema ringkonna naesterahwad ja teised kutsutud wõdrad.

Kell 1/21 jõudisid kinnistes tõlades samba juurde: mereministeriumi juhataja kindral-adjutant P. P. Tõrtow ja merewäe päästaabi ülem abi-admiral N. P. Kellan „Svetlana“ kommanderi Nilowi ja kadunud „Rusjalka“ kommanderi wenna, kontradmiral J. P. Kellan, saatusel. Pärast seda kui ministri herra parade kommanderist rapporti

vastu võtnud, käis ta teretusemarssi kõlal sõjaväeridade eest läbi, neid tervitades. Siis ajusivad kõik auustandjad kooripuldi ette ja pöördusid pilgud samba poole. Tuli pähalik filmapiik. Kommanderi hinst tuli käst: „kate maha!“ ja teretusemarssi kõlal langes samba ümber kate. Sõjavägi andis aui, muusika mängis „Комь славень“ ja sõjalaewadelt kostisid amupangud. Sellega oli mälestusefanimas awatud.

Nüüd järgnes palwe - jumalateenistus, mida Aleksandri-Nepski pühakiriku waimulik, protohierei Siimeon Popow protohierei Karp Tiifiku ja 6 hierei ning kahe diafoni abil toimetas. Palwe - jumalateenistusele järgnes mälestusefanimas õnnistamine ja siis õnnesoowimine. Samba jalale pandi rohkesti pärgasid. Lõpuks oli veel sõjaväe paraad ja siis lahkusivad pidulised. Kell 3 oli merewäe klubis einemõimine ja seega lõppes „Rusalka“ mälestuspäew.

— * Eestimaa kubernereri herra A. W. Wellegarde sõitis pühapäewa õhtul ametiasjus Peterburisse. „R. Btg.“

— * Mereministeriumi juhataja, admiral Törtow, ja merewäe päästaabi ülem, abiadmiral Uvella, lahkusivad laupäewa õhtul sõjalaewa „Swetlana“ pääl meie linnast ning sõitsivad Peterburisse tagasi. „R. Btg.“

— * Eestimaa uuesti nimeetatud auurahuühendustite wammutamine oli Tallinna ringkonna kohtus esmaspäewal.

— * Harjuwärawa mäel peetawatel maadlemistel sai Georg Lurich laupäewal esimese auuhina — 800 rubla. Waatajate waimustus oli suur. „R. Btg.“

— * Töödeministeriumi määrus. Mis raudteejaamadesse hoida antud pakkidega teha tuleb, kui omanikud neid ära ei wii, selle kohta polenud siiani mingit määrust. Nüüd on tee-eministerium seletanud, et nende asjadega niisama kui unustatud asjadega tuleb ümber käia. Kui omanik 14. päewa jooksul asjadele järele ei tule, kuulutatakse seda ajalehtedes kolm korda, ja kui omanik ennast ilka veel üles ei anna, müüakse asjad nelja kuu pärast enampakkumise teel ära. Nasta aega hoitakse jee raha veel alles ja kui omanik seda selle aja jooksul pole nõudnud, läheb jee raha raudtee paiuile ja toetuselaskusse. „R. Btg.“

— * Uus talwine sõiduplaan hakkab 15. oktoobril maksma. Tallinnasse tulewad ja Tallinnast minewad rongid on peaaegu kõik endise sõiduplaani järele käima jäetud, ainult õhtuse postirongi käik muudetakse: kuna see nüüd õhtu kell 11,25 min. Tallinnast ära sõidab, läheb ta talwise sõiduplaani järele 50 minutit varem, i. o. kell 10,35 õhtu minema. „Nordl. Btg.“

— * Lume- ja rahesadade üle tuleb

mitmelt poolt teateid. Laupäewal pärast lõunat oli Tapalt sõites kuni Naasikust mööda maa õhukesel lumekorraga kaetud. „R. B.“

— * Sunetus. 1. septembril sõitsivad Palsinist pärit olemad Daniel Presfeldt, Marie Presfeldt ja Josep Rautkila Tallinna sadamast wäikele purjulaewaga wälja, ei koju minna. Umbes 7 wersta Eekholmi saarest eemal sattusid nad äkitselt keerdtule kätte, mis laewa kummuli wiskas. Marie Presfeldt wajus kohe põhja, kuna Daniel Presfeldt ja Josep Rautkila laewa ninast kinni saidid wõtta ja sedawiisi endid wee pääl hoidsid. Niisuguses meeleheitlikus olekus saatsid nad õnnitused kolm tundi mööda, kuni uuele Winistu külast abi tuli. Säälsed talupojad Johannes Warna, Tõnis Anteploom, Kaspar Anteploom, Johannes Wermann ja Mart Buchholm ruttasid neile purjupaadiga appi ja suutsid nad õnnitused ka ära päästa. Marie Presfeldt surmukeha ei ole veel leitud. „R. Btg.“

— * Hollandi kahemastiga raudpurjulaew „Santje“, mis esmaspäewa õhtul Tallinna sadamast Wiiburisse wälja sõitis, on esmaspäewa õpsi Bulffi saare juures liiva pääle kinni jooksnud, kus juures ta augu põhja sai ja wett ruumi wõttis. Aurulaew „Frya“ on temale appi läinud. „R. B.“

— * Herjoniist. Nagu „Odesi. Now.“ teatavad, on 26,047 netrubi hulgas, kes Herjoni kubermangust wiimase wiie aasta jooksul sõdatiis wõetud, enam kui pool, nimelt 13,752, niisugused olnud, kes lugeda ja kirjutada ei mõista. Ja kõige kurwem on veel see, et lugemise ja kirjutamise õpetamist eest hoolitsamine sugugi ei tõuse. „Nordl. Btg.“

Airik ja kool.

— * Tallinnast. Saksa keelt on rahwahariduse minister õpetada lubatud mitmes wallakoolis, aga ainult selle tingimisega, et seda eraajal antaks, ja nii, et see Wene keele õpetamisele kahju ei tee. „R. B.“

— * Tartust. Lastele aabitja õpetamise pärast, ilma kooliwalituse lubata, oli 71-aastase wanakese Tooru walla liikme Helene Osbergi pääle kaebus tõstatatud, mis 6. septembril ringkonnakohtus harutusele tuli. Nimeetatud eidekene oli, nagu „Post.“ teatab, omas korteris Fortuna uulitsas nr. 14 mõnele lapsele — arwu järele kuni 12—7 kuni 12 aastat wanad, algusõpetust andnud, mis pärast politsei ja rahwakoolide inspektor tema pääle kaebuse olid tõstnud.

Kohtu ees seletas kaebusealune, et tema häda pärast lapsi hakanud õpetama, et sellega enesele eluülespidamist teenida. Tema kolm poega olla õnnetu surma saanud ja siis olla ta ülemõpetaja palwele läinud, et temale luba antaks lapsi õpe-

tada. Õpetamise eest olla ta 6 rbl. poolesaaastas võtnud ning tema õppijad olnud waeste inimeste lapsed. Pääle selle seletas kaebtusealune, et kui tema oma pöega fooli olla wiinud, siis ütelnud fooliõpetaja, et ta lapsi siis mitte fooli vastu ei võta, kui nad mitte aabitjat ei oska. Viimases jónas palus kaebtusealune, et temale lasteõpetamist mitte ära ei teelataks.

Kõhus karistas Helene Osbergi kahe rubla rahatrahwiga ja mõistis tema fooli kahe nädali jooksul kinni panna. Trahwiraha läheb nende isikute eest hoolekandmise kapitali hääks, kellel luba on eramajas nooresoole õpetust anda. Matkujõuetuse korral läheb kaebtusealune üheks päewaks kinni.

Autbandus ja majandus.

* **Liivimaaalt.** Lubad. Pauline Solbale on luba antud Tartus Sunrel turul nr. 12 raamatukauplusest awada, Peter Mlus'ale on luba antud Pärnu maakonnas Rimmu külas raamatukauplusest awada.

„Pösi.“

Wäljamaalt

Berlinist. Näüd on kindel, et Buri kindralid selle kuu keskfel Berliini tulewad, kuhu nad wiis päewa poigale jääwad. Politikaist hoiawad selle juures nii tulijad kui wastuwõtjad võimalikult eemale. Kindralite seltsis tulla ka proua Delarey oma tütre ja wististi ka Louis Botha proua.

„R. R.“

— „Daily Telegraph“ teatab, et keiser Wilhelm 5. või 6. novembril meel. järele „Hohenzollerni“ pääl Inglismaale minna, kus ta 8.—15. nov. Sandringhamis jaada wiibima. Keiser ja Inglise kuningas pidada aru, Saksa kroonprintsi Connaughti hertsogi seltsis Indiasse reisiima jaata.

„R. R.“

Brüsselilt. 9. sept. Kuningas Leopold palus eila pärastlõunat Spa'sse jõudes printses Stephanied (krahwinna Lonyayd), kes teda teiste kuningliku perekonna liikmete hulgas ootas, lossist lahutada. Lõhe kuningas ja tema tütre wahel tekitab ju laua aega; iseäranis terawaks muutus lõhe, kui printses Ungria krahwile Lonyayle mehele läks.

„R. R.“

— 9. sept. Krahwinna Lonyay jõudis eila õhtul Hiia. Suur rahwahulk mõttis teda walfalis palja pääga wastu. Nagu kuulda, reisiida krahwinna weel tänä Londonisse, sest et isa teda sugugi jallida ei wõi.

„R. R.“

Norramaaalt. Norra ajaleht „Nysten“ toob järgmise kuuwa teate: „Meil seisab kindlasti kurb tali ees. Selminewatel aastatel tunti paha aegasid

iseäranis linnades, nüüd, talwe liginemisel, näeb üsna nii wälja, nagu langeks raske koorem Norra talupoegade pääle, kes linnaelanikkude elu seeford sugugi kergendada ei wõi. See aasta on Norras nimelt italduse aasta. Paljudes kohtades on alles heinategu pooleli; oodatakse kuiva ilma, mis aga iffa weel tulla ei taha; ainult wihmaajadu, igawene wihmaajadu. Oodatakse päitest ja sooja, et wili walmida mõits, jaadakse selle asemel aga ainult pimedaid pilwefid, põhjatuult ja kõõluma. Põllumeestel on seega kurb tulewik ees.“

„R. R.“

Chicagost teatatakse, et anarhistlased president Roosevelti, kes oktoobrikul Chicagosse läheb, äratappamõetelnud. Nende plaan on aga awalikust tuluud ja selle tagajärjel on mitu anarhistlast kinni mõetnu.

„R. R.“

Pekingist, 7. sept. Põkijad, kes Tshengtus uulitawõditlustest osa mõtswad, on kõif wangi mõetud ja mõistetawat wististi surma. Olud on paranenud. Inglise ja Prantsuse fuurtükipaadid seisawad 70 penikoomat Tshengtust laugel. Sall Prantsuse madruselid on praegu linnas. Oodatakse, et Prantsuse wäed konsuli jeltfis fuurtükipaadi pääle tagasi lähewad. Konsuli agendi teatusest, kes misjonäride tapmise lugu uuris, on näha, et sõjawäe käsuandjad Tshentshanfus ja Honanis süüdlased on. Mandariinid on juba kahetja süüdlast ära surmanud.

„W. t. f. t.“

Udelaiden. 7. sept. Eila hommikul tunti mitmes Põhja-Australia linnas maawärisemist. Ka siin oli eila õhtul äge wäpustus, mis fuurt rahutust sünnitas. Mitu kirikut ja maja on wiga saanud; inimesi pole wist mitte surma saanud.

„R. R.“

Wene telegr. jeltfi wiimased telegrammid.

* **Peterburis.** 9. sept. Sisemiste asjade minister on „St. Peterb. Gasetal“ üksikute numbrite müümise ära teelanud. — 26. augustist kuni 1. septembrini jääwad kolerasse Port Arthuris 45, Wladiwostokis 24, Nikolsk Usjuriskis 5, Nikolajewskis 15, Blagoweshhenskis 4 inimest. Odeffas tuli 28. maist jaadif 29 katkufahlast haigust ette; kümme haiget surinwad. Septembrikuu esimese kuue päewa sees tuli 10 haigeksjäämist ette, kellest 4 surinwad. 7. ja 8. sept. ei tulnud haigust ette.

Londonis. 10. sept. Põkijate mäs pole Tshwani maakonnas weel mitte lõpnuud. Mey misjonimaja on ära häwitatud.

Tänafel numbril on „Õhtused kõned“ nr. 37 laajas.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja August Busch.